

Q&A – Leerbuffet Nederlands – (aanvankelijk) schrijven

Datum live Q&A: 12 februari 2026

Sprekers: Jordi Casteleyn & Kris Van den Branden

Context: Dit document bevat de schriftelijke uitwerking van de live vraag-en-antwoordsessie bij het leerbuffet Wiskunde – lager onderwijs. De tekst is gebaseerd op de transcriptie van het onlinegesprek en volgt de vragen zoals opgenomen in de PowerPointpresentatie.

1. Handschrift en motorische ontwikkeling in het kleuteronderwijs

Helpen fijne motorische oefeningen om beter te leren schrijven?

Het is belangrijk om hier een onderscheid te maken. Algemene motorische oefeningen (bv. grote armbewegingen maken in de lucht) hebben geen aantoonbaar effect op de kwaliteit van het handschrift of op schrijfvaardigheid. Dat betekent echter niet dat motorische ontwikkeling onbelangrijk is.

Wat wél effect heeft, zijn gerichte activiteiten die bijdragen aan visueel-motorische coördinatie, lijnvorming en vormherkenning. Het gaat dus niet om willekeurige bewegingsoefeningen, maar om betekenisvolle activiteiten waarin kinderen leren omgaan met lijnen, vormen en ruimtelijke oriëntatie.

Mogen kleuters nog spontaan tekenen en verhalen maken?

Absoluut. Spontaan schrijven, tekenen en verhalen maken blijven essentieel in het kleuteronderwijs. Kinderen moeten de functies van geschreven taal leren ontdekken en experimenteren met tekens, symbolen en letters.

Wat niet onderbouwd is, is de stelling dat grote armbewegingen automatisch leiden tot betere lettervorming. Er is geen evidentie dat bijvoorbeeld grote cirkelbewegingen in de lucht maken rechtstreeks helpt om later een correcte “o” te schrijven.

Spontaniteit en experiment blijven dus belangrijk, maar we moeten voorzichtig zijn met claims over transfer naar formele schrijfvaardigheid.

Welke activiteiten ondersteunen dan wél de ontwikkeling van handschrift bij kleuters?

Onderzoek wijst niet op één “beste” programma, maar op een breed palet aan activiteiten waarin de leerkracht een actieve begeleidende rol speelt.

Effectieve activiteiten zijn onder meer:

- Lijnen trekken in verschillende richtingen
- Geometrische vormen herkennen en natekenen
- Tekenen en schilderen met aandacht voor lijnvoering
- Patronen maken en reproduceren
- Werken met bouwmaterialen om ruimtelijk inzicht te versterken
- Stapsgewijs een figuur leren tekenen
- Visueel-motorische coördinatieoefeningen

Belangrijk is dat de leerkracht expliciet modelleert, feedback geeft, aanmoedigt en begeleidt. Dit ontwikkelt zich niet spontaan zonder gerichte ondersteuning.

Betekenen de nieuwe doelen dat kleuters formeel schrijfonderwijs moeten krijgen?

Neen. Er moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen doelen en didactiek.

Dat lettervorming vermeld wordt in doelen betekent niet dat kleuters aan tafeltjes systematisch letters moeten kopiëren zoals in het eerste leerjaar. Het risico bestaat dat men doelen te letterlijk vertaalt naar een didactiek die niet ontwikkelingsgericht is.

Kleuteronderwijs blijft breed, speels en geïntegreerd. Gerichte ontwikkeling van schrijfvaardigheid gebeurt via rijke activiteiten, niet via vroegtijdige formalisering.

2. Tijd voor lezen en schrijven in het lager onderwijs

Hoeveel tijd moet er besteed worden aan schrijven?

Internationaal onderzoek suggereert dat lezen en schrijven samen **minimaal** twee uur per dag aandacht verdienen binnen het curriculum van het lager onderwijs.

Dit omvat:

- Instructie
- Oefentijd
- Toepassing binnen andere vakken
- Lezen en schrijven om te leren

Het is minder zinvol om minutieus op te splitsen in aparte blokken (handschrift, correct schrijven, schrijven om te leren, ...). Het is belangrijker om doorheen het curriculum systematisch schrijf- en leesmomenten te integreren.

Hoe kan men voldoende “schrijfvolume” realiseren?

Door schrijven niet te beperken tot het vak Nederlands.

Voorbeelden:

- In wereldoriëntatie: kernidee in één zin formuleren
- In wiskunde: antwoord op een vraagstuk verwoorden
- In muzische vorming: reflectie neerschrijven
- In eerste leerjaren: wenskaarten of korte functionele boodschappen schrijven
- Narratieve teksten afwerken na een mondeling verteld verhaal

Korte, betekenisvolle schrijfoopdrachten doorheen de dag zorgen ervoor dat het volume haalbaar wordt.

Onderzoek toont aan dat een daling in tijd besteed aan lezen en schrijven samenhangt met lagere prestaties. Tijd is dus wel degelijk een factor.

3. Motivatie en kwetsbare leerlingen (OV2/OV3)

Hoe motiveer je leerlingen in OV2 of OV3 die weinig schrijfbereidheid tonen?

Drie elementen zijn cruciaal:

1. Begeleiding en coaching

Gerichte ondersteuning verhoogt succeservaringen, wat op zijn beurt motivatie versterkt.

2. Sociaal aspect van schrijven

Schrijven krijgt betekenis wanneer het gelezen wordt. Laat teksten circuleren, gebruiken, delen.

3. Samenwerkend schrijven

Onderzoek toont aan dat per twee schrijven motiverend werkt. Leerlingen ondersteunen elkaar in ideeën genereren, structureren en formuleren.

Ook in functionele beroepscontexten blijft schrijven relevant (bv. verslaggeving in zorgcontexten). Het is dus belangrijk om schrijven niet te snel te minimaliseren.

4. Leerlingen met taalstoornissen of dyslexie

Wat werkt voor leerlingen die na twee jaar nog moeite hebben met klank-letterkoppeling?

Voor deze doelgroep is systematische en expliciete phonics-instructie (systematic phonics instruction) de best onderbouwde aanpak.

Dit betekent:

- Expliciet werken aan klank-letterkoppeling
- Oefenen in fonemische analyse en synthese
- Lezen van woorden en pseudowoorden
- Spelling integreren
- Dagelijkse oefening (4 à 5 keer per week)

- Kleine groepen (3-4 leerlingen of individueel)
- Extra bovenop het klasaanbod
- Blokken van 8 tot 12 weken

Voortgang moet gemonitord worden (correct gelezen woorden per minuut, automatisering klank-letterkoppeling, spelling).

Indien na intensivering geen vooruitgang optreedt, kan verdere gespecialiseerde ondersteuning overwogen worden.

Belangrijk: dit focust op technisch lezen. Begrijpend lezen vergt andere interventies.

5. Begrijpend lezen versus technisch lezen

Wanneer wordt technisch lezen minder bepalend?

Technisch lezen is cruciaal in de beginfase. Zodra het voldoende geautomatiseerd is, verschuift de focus naar andere factoren bij begrijpend lezen:

- Woordenschat
- Achtergrondkennis
- Culturele kennis
- Tekstbegripstrategieën

Leerlingen kunnen technisch correct lezen maar toch problemen hebben met begrijpend lezen. Dit vraagt een andere didactische aanpak.

6. Videomateriaal en professionalisering

Zijn er videovoorbeelden beschikbaar van instructie in kleuterklassen?

Binnen het interuniversitaire onderzoeksproject *Tacos* werden uitgebreide professionele videoregistraties gemaakt van kleuterleerkrachten in interactie met leerlingen.

Deze beelden zijn bedoeld ter ondersteuning van professionaliseringstrajecten en zullen naar verwachting vanaf schooljaar 2026–2027 beschikbaar worden voor het veld.

Slotreflectie

De kernboodschappen uit deze Q&A:

- De leerkracht maakt het verschil via gerichte begeleiding.
- Volume in lezen en schrijven is essentieel.
- Integratie doorheen het curriculum is cruciaal.
- Expliciete instructie en coaching blijven noodzakelijk.
- Het sociale karakter van schrijven versterkt motivatie.
- Doelen mogen niet verengd worden tot een te formele didactiek in het kleuteronderwijs.

Deze Q&A-bundeling hoort bij het leerbuffet Nederlands – schrijven en is bedoeld als ondersteunend document voor schoolteams, pedagogische begeleiders en onderwijsprofessionals.